

А. Є. Скурдакандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри мовної підготовки
Донецького національного технічного університету

ОБДАРОВАНІСТЬ У КОНТЕКСТІ СВІТОВОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ: ПЕДАГОГІЧНІ УЯВЛЕННЯ, ІНІЦІАТИВИ ТА ПРОГРАМИ ПІДТРИМКИ

У статті здійснено аналіз міжнародних освітніх ініціатив і програм підтримки обдарованих дітей та молоді, що репрезентують сучасні тенденції розвитку освіти у світовому просторі. Розглянуто діяльність ключових міжнародних організацій – UNESCO, OECD, Всесвітньої ради з обдарованих і талановитих дітей (WCGTC), які формують глобальні підходи до визначення поняття обдарованості та вироблення політики в цій сфері. Особливу увагу приділено європейським і національним проектам, зокрема діяльності Європейської ради з високих здібностей (ECHA), Центру для талановитої молоді в Ірландії (CTYI), програм Erasmus+, а також ініціативам Mensa Gifted Youth Programmes і Singapore Gifted Education Programme. Проаналізовано сучасні підходи до ідентифікації та підтримки обдарованих, підкреслено роль міжнародних організацій у формуванні глобальних принципів політики в галузі освіти обдарованих. Показано, що міжнародні проекти спрямовані на створення рівних можливостей для дітей із різним соціально-економічним статусом, розвиток академічної мови та розширення доступу до інноваційних практик навчання. Акцентовано, що ці програми роблять вагомий внесок у формування глобальної політики в галузі підтримки обдарованих і визначають вектори освітнього розвитку в умовах глобалізації. Водночас виявлено проблемні аспекти: відсутність єдиного розуміння поняття «обдарованість», нерівність доступу до програм для дітей із соціально вразливих груп, недостатня інтеграція зарубіжних практик у національні системи освіти. Обґрунтовано, що досвід міжнародних програм може стати важливим ресурсом для розбудови української моделі підтримки обдарованості, орієнтованої на забезпечення інклюзивності та інноваційності. Наукова новизна статті полягає у систематизації міжнародних освітніх практик і виявленні їхнього потенціалу для застосування в українському контексті. Практичне значення результатів полягає у можливості використання напрацьованих стратегій у процесі модернізації освітньої політики та створенні сприятливого середовища для розвитку інтелектуального потенціалу держави. Зроблено висновок про необхідність адаптації міжнародного досвіду до українських умов з метою розвитку інноваційного освітнього простору, удосконалення національної системи освіти та інтелектуального потенціалу держави.

Ключові слова: міжнародні освітні ініціативи, UNESCO, OECD, WCGTC, ECHA, освіта обдарованих.

1. Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими або практичними завданнями

У сучасних умовах глобалізації, цифрової трансформації та суспільних викликів особливої актуальності набуває проблема підтримки обдарованої та талановитої молоді. Від рівня її розвитку залежить формування інноваційного потенціалу держав, конкурентоспроможність націй на світовому ринку, а також здатність суспільства адекватно реагувати на виклики XXI століття. Питання ідентифікації, розвитку й підтримки обдарованих учнів і студентів виходить за межі локальних освітніх систем та стає предметом міжнародних освітніх ініціатив і програм. Саме тому дослідження світового досвіду підтримки обдарованості має як теоретичне значення (для розвитку педагогічної науки), так і практичне (для удосконалення національної системи освіти та формування ефективної освітньої політики).

2. Аналіз останніх досліджень і публікацій

Аналіз сучасних наукових досліджень свідчить про підвищену увагу світової педагогічної спільноти до проблеми підтримки обдарованих. Зокрема, у працях зарубіжних і вітчизняних учених (Дж. Рензулі [1, с. 246-279], Ф. Ганье [2], К. Хеллер [3], Н. Лейтес, В. Моляко, О. Матюшкін та ін.) визначаються психологічні та педагогічні підходи до виявлення обдарованості, створення умов для розвитку творчого потенціалу особистості. На міжнародному рівні важливе значення мають аналітичні звіти OECD щодо інклюзивної освіти та політики для обдарованих учнів [4], програми UNESCO, спрямовані на інтеграцію освіти для талановитих у ширший контекст прав людини й інклюзивності [5], а також діяльність Всесвітньої ради з обдарованих і талановитих дітей (WCGTC), яка формує глобальні принципи й рекомендації для освітніх політик і професійної підготовки педагогів [6]. Вивчення досвіду Європейської ради

високих здібностей (ECHA) [7], програм Centre for Talented Youth (CTYI) [8], а також проєктів Erasmus+ (наприклад, *Equity in Gifted Education*) розкриває широкий спектр стратегій підтримки обдарованості [11].

3. Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми

Незважаючи на активний розвиток наукових досліджень та існування численних міжнародних програм, низка аспектів проблеми залишається недостатньо розробленою. Серед них – відсутність єдиних підходів до визначення поняття «обдарованість» у міжнародному вимірі; нерівність доступу до програм підтримки для дітей із соціально вразливих груп; недостатня інтеграція кращих зарубіжних практик у національні освітні системи, зокрема в українську; обмеженість системного аналізу міжнародних ініціатив саме в історико-педагогічному контексті. Це зумовлює необхідність ґрунтовного дослідження світового досвіду й визначення можливостей його адаптації в умовах України.

4. Формулювання цілей статті (постановка завдання)

Мета статті полягає у висвітленні міжнародних освітніх ініціатив і програм підтримки обдарованих учнів і студентів (зокрема діяльності UNESCO, OECD, WCGTC та інших організацій), аналізі їхніх основних напрямів і стратегій, а також у визначенні можливостей використання цього досвіду в розвитку національної системи освіти України.

Основний матеріал дослідження. Міжнародні дослідження підтверджують відсутність єдиного визначення обдарованості: концептуалізації варіюють між країнами та навіть усередині них. У різних державах розуміння обдарованості впливає на відбір учнів, види освітніх програм, розподіл ресурсів та професійну підготовку педагогів. Традиційно обдарованість ототожнювалася з високим IQ, однак сучасні теорії (Гарднер, Рензулі [1, с/ 246-279], Стенберг, Ганье) трактують її як багатовимірний феномен, що включає креативність, мотивацію, соціально-емоційні та культурні чинники.

Міжнародна практика засвідчує, що підтримка обдарованих учнів і студентів є одним із пріоритетів освітньої політики розвинених країн, оскільки саме ця категорія молоді формує науковий, культурний та інноваційний потенціал суспільства. Розглянемо найбільш значущі міжнародні ініціативи та програми у цій сфері.

1. UNESCO

Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури послідовно відстоює принцип інклюзивної освіти, до якої належить і створення умов для розвитку обдарованих. У низці програм та звітів (*Global Education Monitoring Report*) підкреслюється важливість визнання дітей з осо-

бливими здібностями як однієї з категорій, що потребує додаткової уваги. UNESCO співпрацює з науковими центрами, зокрема в межах діяльності UNESCO Chair in Gifted Education [5], а також підтримує проєкти з інтеграції обдарованої молоді в міжнародні науково-освітні мережі. В українському контексті прикладом є співпраця Інституту обдарованої дитини НАПН України з мережею UNESCO Chairs.

2. OECD

Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) виступає важливим міжнародним майданчиком для формування освітньої політики, обміну досвідом і визначення кращих практик. Однією з ключових сфер діяльності організації є дослідження підходів до ідентифікації та підтримки обдарованих учнів.

У країнах ОЕСР простежується тенденція до переорієнтації з «обдарованості як фіксованої властивості» на «потенціал», що розвивається за сприятливих умов [4]. У багатьох освітніх системах посилюється увага до розвитку талантів через наставництво, інклюзивну політику та професійну підготовку педагогів. Однак залишається проблема недостатньої підготовки вчителів та нерівного доступу учнів із соціально вразливих груп до програм підтримки.

Важливу роль у розбудові потенціалу відіграють громадські організації та міжнародні мережі (NAGC, ECHA, WCGTC), які сприяють підвищенню обізнаності, розробці стандартів і професійному навчанню педагогів. Низка країн практикує національні тижні обдарованості з метою інформування суспільства та руйнування міфів про цю категорію учнів. Таким чином, сучасні міжнародні підходи відображають рух до багатовимірного й культурно чутливого розуміння обдарованості, у якому вирішальне значення мають підготовка вчителів, інклюзія та розвиток потенціалу учнів.

Організація економічного співробітництва та розвитку у 2021 р. опублікувала аналітичний звіт *“Policy approaches and initiatives for the inclusion of gifted students”*, який систематизує практики держав-членів щодо виявлення та підтримки обдарованих. Основними напрямками є: створення нормативної бази, забезпечення ресурсами, підготовка вчителів, організація спеціальних освітніх програм і моніторинг їхньої ефективності. OECD наголошує на відсутності єдиних стандартів визначення обдарованості та на проблемі нерівності доступу до програм для дітей із соціально вразливих груп.

3. WCGTC (Всесвітня рада з обдарованих і талановитих дітей)

WCGTC є провідною міжнародною організацією, що об'єднує науковців, педагогів і політиків. Її діяльність зосереджена на поширенні знань і формуванні освітньої політики для підтримки обдаро-

ваних. Важливим документом є *Global Principles for Professional Learning in Gifted Education*, у якому сформульовано рекомендації для урядів і освітніх закладів щодо підготовки педагогів у сфері освіти обдарованих.

Узагальнення документу «**Global Principles for Professional Learning in Gifted Education**», розробленого WCGTC, дозволяє виокремити десять ключових положень, що становлять основу професійної підготовки педагогів до роботи з обдарованими дітьми [6]:

1. **Багаторівневість** – професійна підготовка повинна враховувати різні ролі педагогів: від учителів загальноосвітніх класів до спеціалістів програм для обдарованих. Для всіх важливим є базовий рівень знань про обдарованість, тоді як для фахівців спеціальних програм потрібна поглиблена підготовка.

2. **Доказовість** – ефективні програми мають спиратися на сучасні наукові дослідження й перевірені практики у сфері gifted education та педагогічної майстерності.

3. **Цілісність** – професійна підготовка враховує не лише академічні, а й соціально-емоційні та культурні потреби дитини, сприяючи формуванню гармонійної особистості.

4. **Широта** – зміст програм охоплює різні рівні та форми обдарованості, методи ідентифікації, моделі диференціації та стратегії соціально-емоційної підтримки.

5. **Справедливість** – особлива увага приділяється виявленню та підтримці обдарованих учнів із соціально вразливих, культурно різноманітних та маргіналізованих груп. Це сприяє реалізації принципів інклюзії та рівних можливостей.

6. **Комплексність** – підготовка стосується не лише вчителів, а й адміністрації, шкільних психологів, консультантів і спеціальних педагогів, оскільки обдаровані діти взаємодіють з усіма учасниками освітнього процесу.

7. **Інтегрованість** – навчання щодо обдарованих дітей повинно стати складовою загальної шкільної політики та освітнього процесу, а не функціонувати окремо.

8. **Безперервність** – професійний розвиток педагогів має здійснюватися протягом усієї кар'єри через курси, семінари, конференції, асоціації та практико-орієнтовані форми навчання.

9. **Сталий розвиток** – системи професійної підготовки необхідно закріплювати на рівні державної чи регіональної політики, забезпечуючи фінансування, моніторинг та регулярне оновлення програм.

10. **Розширення можливостей** – професійне навчання має формувати у педагогів готовність виступати адвокатами обдарованих дітей, забезпечувати їх підтримку та просувати інтереси цієї групи у школі та суспільстві.

4. ЕЧНА (Європейська рада високих здібностей)

ЕЧНА (European Council for High Ability) координує діяльність дослідників, педагогів і практиків у сфері освіти обдарованих у Європі. Організація створила систему сертифікації «ЕЧНА specialist in Gifted Education», що забезпечує професійну підготовку педагогів [7]. Крім того, ЕЧНА підтримує мережу *European Talent Centres* і *Talent Points*, які функціонують у країнах ЄС і сприяють поширенню кращих практик.

5. Програми та ініціативи поза межами міжурядових організацій

– **Centre for Talented Youth (CTYI, Ірландія)** – надає спеціалізовані курси для школярів із високим інтелектуальним потенціалом, забезпечує їх залучення в наукові та творчі проекти [8].

– **Mensa Gifted Youth Programmes** – міжнародна мережа, що організовує конкурси, зустрічі та спеціальні заходи для дітей із високим рівнем інтелекту [9].

– **Erasmus+ Projects (Equity in Gifted Education, Gifted4You)** – один із важливих міжнародних прикладів інтеграції освітніх і дослідницьких зусиль, проект який стартував у 2023 р. та триватиме до 2026 р. Проект зосереджується на вирішенні проблеми недостатнього визнання та підтримки обдарованих дітей із сімей з низьким соціально-економічним статусом та/або міграційним походженням.

У межах проекту створюються та адаптуються програми мовного навчання для учнів і професійної підготовки для вчителів, включно з перекладом матеріалів англійською та косовською мовами [11]. Особливе значення має використання результатів попереднього проекту Erasmus+ «Creating Equal Opportunities at School» (CEOS), у ході якого було розроблено ефективні уроки з академічної мови.

У ширшому контексті Erasmus+ виступає платформою для обміну освітніми практиками, підтримки мобільності й розвитку інклюзивної політики в освіті. Проект EGE демонструє, як фінансовані ЄС ініціативи можуть сприяти соціальній справедливості, допомагаючи школам і громадам створювати умови для розкриття потенціалу дітей незалежно від їхнього походження чи соціального становища [11].

До консорціуму входять:

Stichting VO Haaglanden (Нідерланди) – мережа шкіл у Гаазі та Рейсвейку, які реалізують практики раннього виявлення когнітивних здібностей та створюють мовні програми для дітей із соціально вразливих районів;

Thomas More University of Applied Sciences (Бельгія) – розробник та упровадjuвач тестів COVAT для діагностики когнітивних здібностей, а також методичних матеріалів для педагогів;

Dublin City University, Centre for Talented Youth Ireland (CTYI) (Ірландія) – найбільша європейська програма для обдарованої молоді, яка у рамках проекту розробляє освітні ресурси для батьків учнів із неблагополучних сімей;

Heimerer College (Косово) – партнер, що забезпечує регіональну апробацію програм та поширення результатів.

Проект сприяє подоланню бар'єрів у доступі до якісної освіти для дітей із соціально та культурно різноманітних спільнот, що відповідає принципам інклюзії та соціальної справедливості в міжнародній освіті.

Singapore Gifted Education Programme (GEP) – одна з найуспішніших державних програм, що охоплює близько 1 % учнів із найвищими показниками та пропонує спеціалізований навчальний план [10].

Висновки. Аналіз міжнародних освітніх ініціатив і програм підтримки обдарованих засвідчує, що розвиток талановитої молоді є стратегічним пріоритетом світової спільноти. Організації на кшталт UNESCO, OECD, WCGTC, а також мережі ECHA, регіональні та національні програми (CTYI, Mensa, Erasmus+, Singapore GEP) формують комплексну систему заходів, що поєднує нормативно-правові, методичні, науково-дослідні та практико-орієнтовані аспекти.

Міжнародний досвід свідчить про важливість трьох ключових умов успішної політики у сфері освіти обдарованих:

1. Чітке визначення та ідентифікація обдарованості з урахуванням культурних, соціальних і психологічних факторів.

2. Підготовка педагогічних кадрів, здатних працювати з обдарованими учнями та студентами, використовуючи інноваційні методики навчання і виховання.

3. Інституційна підтримка і справедливий доступ, що забезпечують рівні можливості для дітей різних соціальних груп, у тому числі з уразливих категорій.

Для України вивчення та адаптація кращих міжнародних практик є особливо актуальними в умовах реформування національної системи освіти та євроінтеграційних процесів. Упровадження елементів світового досвіду – створення мереж підтримки обдарованих, участь у міжнародних проектах, підготовка спеціалістів у галузі gifted education – сприятиме формуванню інноваційного освітнього простору та розвитку інтелектуального потенціалу держави.

Список використаної літератури:

1. Рензуллі Дж. С. The three-ring conception of giftedness: A developmental model for promoting creative productivity // *Conceptions of giftedness* / за ред. Р. Дж. Стернберга, Дж. Е. Девідсона. – Cambridge : Cambridge University Press, 2005. – С. 246–279.
2. Ганье Ф. Building gifts into talents: Detailed overview of the DMGT-C model. – Montreal : Talent Development Press, 2018. – 210 с.
3. Heller K. A., Mönks F. J., Sternberg R. J., Subotnik R. F. (Eds.). International handbook of giftedness and talent. – Amsterdam : Elsevier, 2000. – 948 p.
4. OECD. Policy approaches and initiatives for the inclusion of gifted students in OECD countries [Електронний ресурс]. – Paris : OECD Publishing, 2021. – Режим доступу: https://www.oecd.org/en/publications/policy-approaches-and-initiatives-for-the-inclusion-of-gifted-students-in-oecd-countries_c3f9ed87-en.html (дата звернення: 28.09.2025).
5. UNESCO. Global Education Monitoring Report 2020: Inclusion and education – All means all [Електронний ресурс]. – Paris : UNESCO, 2020. – Режим доступу: <https://gem-report-2020.unesco.org> (дата звернення: 28.09.2025).
6. World Council for Gifted and Talented Children. Global Principles for Professional Learning in Gifted Education [Електронний ресурс]. – Louisville, KY : WCGTC, 2019. – Режим доступу: <https://world-gifted.org> (дата звернення: 28.09.2025).
7. European Council for High Ability (ECHA). ECHA Specialist in Gifted Education Programme [Електронний ресурс]. – 2023. – Режим доступу: <https://echa-site.eu> (дата звернення: 28.09.2025).
8. Centre for Talented Youth Ireland (CTYI). Programme overview [Електронний ресурс]. – Dublin : Dublin City University, 2022. – Режим доступу: <https://www.dcu.ie/ctyi> (дата звернення: 28.09.2025).
9. Mensa International. Gifted youth programmes [Електронний ресурс]. – 2023. – Режим доступу: <https://www.mensa.org/mensa-gifted-youth-programs> (дата звернення: 28.09.2025).
10. Singapore Ministry of Education. Gifted Education Programme (GEP) [Електронний ресурс]. – Singapore : Ministry of Education, 2022. – Режим доступу: <https://www.moe.gov.sg/education/programmes/gifted-education-programme> (дата звернення: 28.09.2025).
11. Bureau Talent. Equity in Gifted Education – Erasmus+ project [Електронний ресурс]. – 2021. – Режим доступу: <https://bureautalent.nl/en/news/569-equity-in-gifted-education-international-cooperation-of-education-and-research> (дата звернення: 28.09.2025).
12. Global Center for Gifted and Talented Children (GCGTC). Projects and initiatives [Електронний ресурс]. – 2022. – Режим доступу: <https://gcgtc.com> (дата звернення: 28.09.2025).

13. Моляко В. О., Ткаченко В. І. Обдарованість: сутність, структура, розвиток // Обдарована дитина. – 2019. – № 3. – С. 5–14.
14. Інститут обдарованої дитини НАПН України. Освітні стратегії розвитку обдарованої особистості: монографія. – Київ : Педагогічна думка, 2021. – 280 с.

Skyrda A. International educational initiatives and programmes supporting gifted students

The article analyzes international educational initiatives and programs for supporting gifted children and youth, which represent current trends in the development of education in the global context. The activities of key international organizations—UNESCO, OECD, and the World Council for Gifted and Talented Children (WCGTC)—are examined, as they shape global approaches to defining the concept of giftedness and formulating policies in this field. Special attention is paid to European and national projects, in particular the activities of the European Council for High Ability (ECHA), the Centre for Talented Youth of Ireland (CTYI), Erasmus+ programs, as well as initiatives such as the Mensa Gifted Youth Programmes and the Singapore Gifted Education Programme. Modern approaches to identifying and supporting gifted children are analyzed, and the role of international organizations in shaping global policy principles in the field of gifted education is emphasized. It is shown that international projects are aimed at creating equal opportunities for children from different socio-economic backgrounds, developing academic language, and expanding access to innovative learning practices. These programs make a significant contribution to shaping global gifted education policy and determining the main directions of educational development in the context of globalization. At the same time, a number of challenges are identified: the lack of a unified understanding of the concept of giftedness, unequal access to programs for children from socially vulnerable groups, and insufficient integration of international best practices into national education systems. It is argued that the experience of international programs can serve as an important resource for building a Ukrainian model of gifted education focused on inclusiveness and innovation. The scientific novelty of the article lies in the systematization of international educational practices and the identification of their potential for application in the Ukrainian context. The practical significance of the results is found in the possibility of using established strategies in the modernization of educational policy, improving the national education system and in the creation of a favorable environment for developing the intellectual potential of the state.

Key words: international educational initiatives, UNESCO, OECD, WCGTC, ECHA, gifted education.

Дата першого надходження рукопису до видання: 22.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 23.10.2025

Дата публікації: 27.11.2025